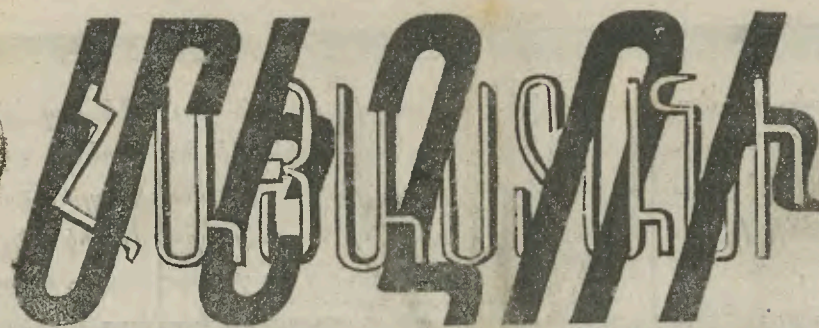

Հրատարակվում է ամեն օր բացի երկուշաբթի և ամեն օրիկից:
Հարկերն զինն է 10 օտրիկ:
Առանձին համարներով խրատարները 5 կոպեկ:

Խրատարատուր բաց է ամեն օր բացի կիրակի և ամեն օրիկից
առուտունն 11—2 ժամը կհասնի յետ:

Օտարաբարացիք դիմում են ուղղակի խմբագրության նստե-
լիս հասցեով. *En ped. razeinu «Mey Azacmanu», 60 Tug-
suez, կամ Rédaction de «Meghou Haastani» à Tiflis*
(Caucase).

Խմբագրությունն ուղղում է յոթնամյակը և ԹԷ՝ նամակներ
պետք է պարզ գրված լինին զրոյի ստորագրության և հաս-
ցեով: Խմբագրությունը կարող է փոխվել, ուղղվել և կրճատվել յո-
ղնամյակը: Խմբագրությունը խրատար չէ առնում, յետ ուղար-
կել յոթնամյակը և պահում է երկու ամիս մինչև ցատկունք:

Յայտարարությունների համար վճարում են ամեն մի թուղթ 2 կոպ. :
Յայտարարությունները ընդունվում են հայերեն և օտար լեզուներով:
Յայտարարությունները ընդունվում են Խմբագրատանը, և կովկասյ
հիւրանոցի տակ պ. Յ. Տէր-Յովսեփյանի ծխախոտի խանութում և
պ. Շահվերդյանի պավիլիոնում:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ազգային. — Թղթակցություններ
Համախմբից, Վարդապետական, Վճռ-
արկից և Կիլիկիայից:
Քաղաքական. — Ֆրանսիա. —
Խիւլիքիս. — Բաղդադական լուրեր:
Մանր լուրեր:
Խառն լուրեր:
Յայտարարություններ:
Ֆելետոն:

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՇԱՄԱԽԻ

(Թղթակցություն «Մեղու Հայտատուն» (լուրեր))

Մեր այս յետ ընկած քաղաքում,
որ ինչպէս արդէն առաջին նամակումս
յիշելեմ, այս ետանդներն մէջ երե-
ւեցաւ մեծութեամբ մի կայծ, որը կար-
ծես մեր առաջին նամակն էր ցայ-
տեցնողը. այդ կայծը ցայտեց լուսնի-
լու մօտ եղաւ, բայց ախր ո՞ր մա-
րեց կրկին: Այս իմ դիտողութիւն-
ներս առում եմ այն երեկոյթների
մասին, որի սկիզբը սկսվեց սրանց մի
երկու շաբաթ առաջ:

Գրադարանը բացուեց, ստորագրե-
լուներէն 2—3-ը միայն ներկայ զբա-
նուեցան զարմանալով միւս պարոն-
ների վերայ, որոնք իրենց ստորագ-
րութիւնն անգամ չը յարգեցին:
Երբ այդ մի քանի երկտասարները
համբերելուց և միւսներին սպասելուց

ՖԵԼԵՏՈՆ

Շնորհաւոր և ուրախ գատիկ, ձեզ ու
մեզ մեծ աւետիք, պատուելի կանայք
և տղամարդիկ, Գրիստոս յարեալ ի
մեռելոց, բայց իմ արդարացաւ ի մե-
ղուցիւնը. պատասխանէ և ոչ ոք ի մար-
դոց:

Ինչպէս, պիտի հարցանէ ընթերցողն
և խօսքս կատակ համարէ և կամ աւե-
լորդ յոռեղատութիւն կարծէ:

Բայց ես ոչ կատակ եմ անում և
ոչ էլ չարութիւնսով խօսում, այլ ճշ-
մարտութիւն եմ յայտնում և իրողու-
թիւն եմ հանդէս բերում:

Չէ որ մեղքից արդարանալ կը նշա-
նակէ Աստուծոն հաշիւ տալ, զվշտ
և մեղաց զալ, ապա թողութիւն տալով
և արդարանալ—սորա համար նախ պէտք
է հաշուետուր ունենալ և իւր մեղքի-
րը ճանաչել ու իմանալ, բայց իմ կա-
րող է ներկայումս այդ անելը, երբ ա-
մեն մարդ իւր գավթարն—տեսնէ
կորցրել, ու չգիտէ և մարմնով, որով-
հետեւ բոլոր մեր կեանքն է կոտորել
և կեղծել, իսկ ուր կեղծաւորութիւն է,
խտրեղայտութիւն է, իսկ անհասկա-
րութիւն է, այնտեղ հաշուի ճշտու-
թիւն չէ:

Ի՞նչ է այսօր ուսումնականու-
թիւնը, եթէ ոչ աշխատակութիւն, ո-
րովհետեւ չես գտնիլ մի մանուկ էլ, որ
այսօրվէն սովորելից յետ իրան ու-
սումնական, ալ և գիտնական չը հա-
մարէ, իրան մէկից պակաս գտնէ
ուսմիցէ հաւանէ: Եթէ մէկը հասակն
առած է՝ նորա կարծիքով փառէ է, և

յոյնեցան և երբ արդէն սրտեալ ժա-
մից 2 ժամ ևս անցելէ՝ ցրվեցան
զանազան դիտողութիւններ անելով:
Ես շատ ճշմարիտ գտայ այդ պարոն-
ներից մէկի դիտողութիւնը, որի հա-
մար ասում են թէ ասել է. «պատ-
րաստեցէ՛ք թէյ, հրաւիրեցէ՛ք բոլո-
րին թէյի և տեսէ՛ք թէ ինչպէս կը
վազեն շատերը»: Ինքներդ դատեցէ՛ք,
ընթերցողներ, թէ արդեօք ճշմա-
րիտ չէ՞ սա, այո՛, մեր շամախեցիք
առհասարակ մեծ մասամբ մեր ազ-
գը դեռ ևս չէ ճանաչել իրեն, նը-
րան ճանաչելու համար այս առածը
շատ յարմար է. «Որտեղ հաց
այնտեղ կայ, որտեղ զինն այն-
տեղ քնի», իսկ երբ նրանց պէտք է
յառաջադիմութեան մի քայլ անե-
լու համար դրդել, նրանք յիտս կը
դառնան և գինու շիշին կը դիմեն,
որովհետեւ այդ մի չնչին քայլի մէջ չը
կայ զինն և ոչ էլ ձրի հաց և խնձոր:
Եթէ ունես փող, ունես և ձայն, և
թէ խնձոր քի տաս, կը լինիս իշ-
խան, իսկ եթէ կը խօսես նրանց մի
որեւից օգտակար բանի և լուսա-
ւորութեան զարկ տալու միջոցների
վերայ—կը լինիս արհամարհուած և
կը համարուիս տգէտ, որովհետեւ այս
մեր քաղաքի լուսաւորութեան զարկ
տալու միջոցները—ձրի հաց, զինն և

թէ հասակակից է՝ յիմար է, տղէտ է,
նոյնը և վերջին փոխադարձաբար մը-
տածում է: Այսպէս ամենքը ուսում-
նական են ու դիտողական և ամենքն
էլ տղէտ ու յիմարական, իսկապէս ա-
մեն ինչ է անընտելան: Հապա գտի՞ր մի
հայ գրագէտ, որ չը լինի ամենապար-
նա և իմէ ուղի է և ուսումնական և
խմբագրական, թէ աշխատէ և թէ վար-
դակաւ, իսկապէս է յիմարական:
Այս հաշիւ կորցնել չէ, այս անհաշիւ
վիճակ չէ: Եթէ ուսումնականութիւնը
չը պիտի ունենայ համեմատութիւն, չը
պիտի ունենայ անհամեմատաւորութիւն,
չը պիտի ունենայ խոնկեմութիւն և չա-
փաւորութիւն—հապա ի՞նչ է վայրե-
նութիւն, ի՞նչ է տղիտութիւն, ի՞նչ է
անհամեմատութիւնը. եթէ ուսումնական
ու անուր յատկութեանց մէջ չ'առնին
տարբերութիւն, ի՞նչն է ստալինի գի-
րագիտութիւն—այս հաշիւ կորցնել
չէ, այս վարուց, քարուց կոթունն չէ,
այս մոլորութիւն չէ:

Հաշուեկորոյս ուսումնականներ, չը-
նորհաւոր գատիկ, միշտ այսպէս չ'աղ-
րիք, այլ ձեր արդարանալ հաւատարմ
լինիք, որ իսկական անհաշիւ գատիկ:

Այժմ քեզ գտնում, պ. վաճառական,
մարդ պատուական, որովհետեւ հաշիւ-
ներից են դրամական, ներկայումս ամե-
նից դուրեկան, միմեայն ժամանակ և
կախարդական: Բազմազան է փոփոխական,
երբեմն կարծ, երբեմն երկայն, կշիռով
չարմական, երբեմն ծանրաբար, երբե-
մն թեթեւաբար, գնողին կ'անհետ աղե-
կաւր—այսպիսի դրոյթեամբ ինչ հաշիւ
կը լինի ձիւտ, երբ տուածը ու առածը
է փոփոխական միշտ: Այս գաղթար

խնձորներ են: Այսուամենայնիւ հը-
րապարակաբար շնորհակալութիւն պի-
տի անել պ. Ա. Վարդանանցին, որը
այս ազարդիւն փորձը ձեռքն առաւ,
սակայն նա ի՞նչ մեղաւոր է, որ նը-
րա փորձը չ'իրագործուեցաւ և ար-
հապանգ չ'ստացաւ:

Մի շատ ուրախալի լուր մեզ խոս-
տովանեցնում է սակայն, որ դեռ ևս
լուսաւորութեան զգացմունքը չէ ջըն-
ջուած բոլորովն մեր մէջ, այս լուրը
և կամ աւելի լաւ է ասել այս փոր-
ձը իրագործուեցաւ և դեռ ևս շա-
րունակվում է:

Արդէն շատ ժամանակ է, որ ու-
սուցիչների գլխում ծագել է մի գը-
ծուար, բայց և օգտակար միտք, այն
է «կիրակնօրեայ դպրոց» արհեստա-
ւորաց և անգրագէտների համար:
Այո՛, այս միտքը շատ օգտակար միտք
է, որովհետեւ սա կարող է միայն փըր-
կել մեր անուսում և անկիրթ ար-
հեստաւորներին, որոնք մեծ փափաղ
ունեն ուսման—սակայն միջոց չ'ու-
նին, ի՞նչպէս և ի՞նչ տաղանդներ չ'են
փչանում առ ի չը գտնէ միջոցի: Վեր-
ջապէս սրանից մի երկու շաբաթ ա-
ռաջ, ուսուցիչներից երկուսը, որոնք
են պ. Ա. Վարդանանց և պ. Ա. Ա.
գայեանցը շատ նեղութիւններով սկը-
սեցին համոզել արհեստաւորներին

կորցնել չէ, այս անկանոն առուտու-
րը. բայց ինչ արած, դու էլ ես քրիս-
տոնաց—քեզ էլ լինի գատիկը շնորհա-
ւոր, միայն որ դրոյթ լինի կանոնաւոր,
ստաւոյ ու տուածը հիմնաւոր:

Ան հերթը ձեզ, պատուաւոր տիկին-
ներ, անուր տանտիկնիւններ, չը դա-
տող և միշտ ծախողներ, չը վատաւոր
և միշտ ցրողներ, իրանց մարդոց
քրտիքը ցամաքեցնող պատուելիներ:
Ձեզ ինչ գատիկ, քանի որ դուք ամբողջ
շաբաթը տոնեցիք, բոլոր խանութները
թափառեցիք, ամեն որ ծախեցիք, ձեր
անձը դարձաւեցիք, թէ և ձեր մարդոց
հոգին հանեցիք—վատ չ'ուրի, աշխատէ
«Աստուած թողութիւն շնորհակցէ» և
լուցիք, անշուշտ դրանով ամեն բան
փաւելիք: Ձեզից հաշիւ պահանջելն էլ
ամօթ է, քանի որ վատաւորել ձեզ ան-
ժանօթ է:

Ձեր հաշուեկանները միշտ են կա-
նոնաւոր, քանի որ պահանջներումը
դարձած են զարդեր և զգեստներ տա-
նաւոր և հարկաւոր, այն է ձեր գոր-
ծին ու պարտքը պատուաւոր, սրանից
տուել ձեզ չը կայ ինչ հնարաւոր, ու-
տի թոյլ ձեր գատիկն էլ լինի շնորհա-
ւոր, միայն Աստուած տայ, որ աւելի
լինիք համեմատաւոր, ու ձեր շաղկա-
թեան մէջ չ'առնաւոր:

Ընթերցող, յիշելի ուսումնական ու
եկեղեցական, վաճառական ու անկանոն
պատուական, միթէ կարծում ես կը
մտնում խմբագրութեան մէջ հափաւոր, իսկ
խնձր հայ լեզուի հետ իրանց վարմուն-
քը կորցրել են, իրանց պարտքից չեղ-
վել են, խմբագրութիւնը կարծես ձեկ

իրենց աշակերտները ուսման ուղար-
կելու, որոնք միշտ փող առնելուց
վախենալով չ'են համաձայնվում բայց
երբ ասուեցաւ, որ ձրիաբար պիտի
արուի այդ ուսումը, ամենքն էլ շտա-
պեցին, իրենց աշակերտներին և ու-
մանք իսկ իրենք գալ, միթէ ուրա-
խալ չէ՞ մի այսպիսի դէպք մեր
քաղաքի համար. սակայն դեռ ևս
ոչ որ չը գրեց և ոչ որ շնորհակա-
լութիւն չը յայտնեց այդ ագնիւ և
անձուհի ուսուցիչներին, որոնք ի-
րենք սկսեցին դասատուութիւն ա-
նել և ամենայն ջանքով զուգ գոր-
ծել մտցնելու այդ անուսների սրտե-
րի մէջ ազդասիրական զգացմունք և
և ուսման սէր.—վաղը և պատիւ
այդ երեք ուսուցիչներին, որոնց հա-
մար յուսով եմ, որ յառաջ կը տա-
նեն իւրեանց աշխատութիւնը չը
յաղթուելով և ոչ մէկ արդեւքնե-
րից:

Բայցման հանդէսի օրը սրբազան
աւաճորդը ձառ խօսեց...

Ոչ որ չը գրեց, ասում եմ, այս
նիւթի վերայ, որովհետեւ ոչ որին
չը դարձնեցիք այս խնդիրը. պ. Մել-
քումեանը իւր երկար և կարճ
նամակներն է պատրաստում և կամ
պատրաստել և տպուել արդէն
«Մշակի» մէջ: Ա. Գրիգորեանցն
էլ թողած ուրիշ գլխաւոր նիւթեր

առաւտածեանութեան վերայ է ճա-
ռում և այլն, բայց մենք խոստա-
նում ենք միշտ ուրախալի և թէ՛
որտեղիկ լուրերը և պակասութիւն-
ները հրապարակաբար գրել, գուցէ
մեր քաղաքացիք միմեան իւրեանց
զարեւոր թմբութիւնից և կամ գու-
ցէ քաջախիւն:

Յաւալի է այստեղի հայ բողոքա-
կանաց գրութիւնը, նրանց սրտերում
չը կայ ազդասիրական և ոչ մի զգա-
ման կայծ, չէ տեսնվել և չի տեսնը-
վում երբէք, որ մի որեւից ժամա-
նակ նրանք առարկեն և կամ խօսեն
մի որեւից ազդային նիւթի վերայ,
իսկ երբ նրանց յայտնեն այս դիտո-
ղութիւնը, ամենք հայ չենք, մենք
գերմանացի ենք, ապա նրանց պա-
տասխանը սրա՞նք պիտի կրօնի խըտ-
րութիւն չը հասկանան, որոնց քա-
րոյիչը իւր բոլոր անշահ և ունայն
քարոզների մէջ լուսաւորչականներին
հեթանոս է կոչում, սրա՞նք պիտի
«Մշակի» սկզբունքը իրագործեն, ու-
րոնք արհամարհաբար են նայում
լուսաւորչականների վերայ, որոնք ի-
րենց գրադարանը զատել են մեր թե-
մական գաղղի գրադարանից, որոնք
գերմանացի են, սակայն հայազէմ,
որոնք «Մշակին» պաշտում են և ձեր
պատուական լրագրին արհամարհում,
արդեօք յարմար չէ՞ սրանց համար

ուսումնական, կին և վաճառական,
խմբագիր և ամենապար — եթէ հա-
շուելու լինիմ և արհեստաւոր և
ջրկիր—բոլորն էլ են հաշուեկորոյս,
բոլորն էլ են դատարկայոյս—այսպէս
է ձեռնարկելով մեր հասարակութիւն,
կորել է նորա հաշուի կանոնաւորութիւն:
Չը կայ ոչ հարուստ և ոչ անանկ, ա-
մենք են թէ նիւթապէս և թէ բարդա-
պէս անանկ, որովհետեւ կորել է համե-
տութիւնը, անհետացել է ամօթխածու-
թիւնը, ոչնչացել է չափաւորութիւնը,
ուսումնական լինի ուրախութիւն ու
կրօնականութիւնը: Մի նայիք երեսի ձի-
ծաղին—կեղծ է, մի նայիք չորի փայ-
լին—կեղծ է, որովհետեւ պարտքով է
կամ գողութիւն—բաց սիրտն և նայիք,
տես թէ որպիսի ցաւերով ու վշտերով
լցուած է, սրբան խոցերով ծածկած է:

Այսպէս բոլոր հասարակութեան
կեանքը թունաւորված է, երծուած է,
որովհետեւ նա իւր գաղթարը կորուսած
է, բարոյապէս հարբած է, ուստի և
մոլորված է, ինչպէս մի հարբած, որ
իրան ցաւերը օդու զօրութեամբ ցրում
է, նոյնպէս մեր հասարակութիւնը ան-
չափաւորութեամբ իւր ցաւերը մոռա-
նալ ձգում է: Այսպիսեան համար
միշտ տօն ու զատիկ է, բայց յայտնի
բան է ամենն էլ խորտակել է: Խոր-
վիճք ուրեմն և խորեք, «Գրիստոս յար-
եալ ի մեռելոց», շնորհաւոր գատիկ,
ձեզ և մեզ մեծ աւետիք, ուրախ կեղծ-
վիճք, անգուցող գլորվիճք: Վերջ-
ներս բարի թէ չար կ'անենք, այդ ժա-
մանակին կը ամենենք, մի գատիկն
այն ժամանակ իսկապէս կը տօնենք:

Քաղաք:

ասել այս առաջը—Այն սապոն
ինչ անէ՞ խեղճ—խրատ...

Աւերորդ եմ համարում այլ ևս
խօսել և յայտնել մեր հայադէմքո՝
զորակաց միւս պակասութիւնները,
որոնց պակասելը կը բարեմաղթենք:

Մեր թեմակալ ս. առաջնորդը
սկսել է նոր կարծես հասկանալ իր
կոչումը և պարտաւորութիւնը, իսկ
մեր դպրոցը նոյն գրութեան մէջ է:

ԽԵՐԱՆ.

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՍ

(Թղթակցութիւն «Մեղու Հայաստանի» լրագրի)

Ամեն տեղ ուր որ լինէր, երկսեռ
դպրոցները զուգընթացաբար պէտք է
յառաջ տանել և երկուսն էլ նա-
խապատիւ համարել առանց զանա-
զանելու: Ամեն մարդ էլ ում ուղե-
ղում փոքր ի շատէ խելք կայ դըպ-
րոցական գործի մասին, այսպէս
պէտք է վարուի:

Օրինակ՝ տղայոց դպրոցը գերա-
պատել և միայն նորանով զբաղուել
—յառաջ տանել—անխորհուրդ է.
նոյնպէս և աղջկանց վերաբերմամբ:
Ենթադրենք թէ՛ երկու հաստատու-
թեանց մէջ յառաջընթացութեան
նկատմամբ մեր ասածի հակառակն
է գործվում մինն ուրիշ տալիս
և ժամանակով ունենում ինչևիցէ
կը թե աւելն ր, բայց այդ կը թեալ-
ներին նմանը միւս սեռից որ չունինք,
չենք պատրաստել, որտեղից նրան
ընկեր տանք և հետեւապէս բնական
պահանջը կատարենք. ձմանը նմա-
նին է սիրում—ասում է առաջը:
Ահա լոյսի պէս իմաստալից ճշմար-
տութիւն . . .

Հայ ընտանիքի մէջ մտաւորապէս
անհասարակ ընկերներ, անհա-
մապատասխան մարդ ու կին լինե-
լուց ինչպէս յառաջանում են չա-
րիքներ և մենք միշտ հետեւանք ենք
լուծում կամ տեսնում: Եւ առաջին
լուծումն է անցնելուց յետոյ՝ քայ-
քայվում են սիրոյ սուրբ կապերը,
խարազանահատվում է ընտանեկան
ներդաշնակութիւնը, տիրում են օ-
ջաղին խռովարար հոգիքը, անէ՛ծք,
հայհոյանք, սրտամաշ աղէտներ...

Այս ամենը ամեն աշխարհում
հայ ընտանիքի մէջ էլ նկատվում է.
բայց այսպիսի սրտածմելի երեղծ-
ները, արդէն իմացանք, որ անսխա-
թանութեան իսկական պատճառները
չեն: Դու խօսում ես այսպէս, ըն-
կերդ՝ այլապէս, դու գործում ես
մի կերպ, ընկերդ՝ տարբեր, դու
տիրում և գուցէ նա ուրախանում...

Վերջը փոթորիկ, վերջը տեր-հայրը
թող հաշտեցնէ: Ահա թէ ինչու մն
է խելճ ընտանիքի ցաւը:

Ուրեմն՝ մեղք էր լինի, եթէ ա-
սէի, որ ինչ տեղ տղայոց դպրոց
կայ, այնտեղ և անշուշտ աղջկանց
դպրոց պէտք է լինի, որի վերայ մեծ-
փոյթ պէտք է տանեն մեր մեծ. թե-
մական վերապատեցնելը: Գլխաւորա-
պէս սրանց եմ ակնարկում, ըստ ու-
րում սրանց վերայ ակնարկութեան
մեծ պաշար ունենք:

Երկսեռ դպրոցները քոյր ու եղ-
բայր են, քոյր ու եղբոր պէս էլ

պէտք է աճեն, զարգանան, որ ժա-
մանակով մին-մին հասկանան, այ-
լապէս մեր մին կ'ստի, միւսը՝ երկու
և ապա երկուսն էլ անկանխի խոր-
խորատ...

Մասնաւորները մեր խօսքը:

Վաղարշապատցիք կարծես լավ են
հասկացել յառաջաբանիս իմաստը,
որ ունին երկսեռ դպրոցներ: Ունեն,
ասում եմ, ըստորում տղայ ու
աղջիկ կարգաւոր են ուղարկում:
Այս էլ մեծ բան է: Բայց թէ
հիմա աղբիւրն էր դպրոցների
ո՞րքեր են եղել—այս մեղ պնդան
է հետաքրքրում, որքան այն՝ որ
բարեմիտ հասարակութիւնը պահ-
պանել է նրանց գոյութիւնը մինչ
այսօր: Երկսեռ դպրոցները բաւական
նին յառաջադէմ են և աւելի հա-
մարձակ պէտք է անել յառաջա-
դէմ, ըստորում այժմեան ուսու-
ցիչները յայտնի անձինք են, հոգա-
բարձուները գործին սրտով կապած...

Դպրոցները դրամական հիմնա-
ւոր միջոցներ չ'ունեն: Օր. դպրոցի
արիւնքան ինամակալութիւն, մեծ. տ-
նամբորեանցը այս տարի մեծամեծ
դժուարութեամբ է ձեռք բերում
միջոցներ թէ՛ ուսուցիչների առժիշկ
վճարելու և թէ՛ միւս պիտուքները
հոգալու: Մի կին՝ որ վիհանձնում
թեամբ դիմանում է դպրոցական
ծանր պահանջներին (միւս տար-
վան համար առայժմ անկիւք չ'ու-
նիմ): Տղայոց դպրոցը առձեռն մէկ
հաղար մանէթի չափ դուժար ունի,
որ ձեռք է բերել և պահպանել
նրա բարեջան հոգաբարձութիւնը:

Ունենալով դէպի դպրոցները սրը-
տացաւ ինամակալութիւն և պարտա-
ձանաչ հոգաբարձուներ, վաղար-
շապատցիք մնում է օգուտ քաղել
հանգամանքից և փոքր ինչդէպի հե-
ռուն տրամաբանօրէն մտածել: Դպրոց-
ների գոյութեան մասին, և այն ժա-
մանակ անշուշտ մշտապէս ապահո-
ված կը լինէին նրանց: Տեղոյս հաս-
կացող դասը՝ որ բարենպաստի գոր-
ծերում միշտ երևում է իր առա-
տաձեռնութեամբ, մեղ յուսովում
է, որ մեր այս նկատողութիւնը ի
զուր չի անցնի: Ահա մի փաստ,
այստեղ դպրոցնապաստ կալուածներ
է կառուցանվում շինութեան հոգա-
բարձութեան ձեռքով: Սա էլ լաւ
ապացոյց է յարգոյ հասարակու-
թեան խորհրդաւոր նպատակին, որ
կայանում է մեր նկատողութեանց
մէջ:

Ղ Ջ Լ Ա Ր

(Թղթակցութիւն «Մեղու Հայաստանի» լրագրի)

Փետրվար ամսի 4-ին երկսեռ
դպրոցների հոգաբարձութիւնը ինչ-
պէս միշտ, նոյնպէս և այս տարի հո-
գաբարձութեան հետ միասին կատա-
րից վարդանանց տօնը: Հանդէսը բա-
ական շքեղ էր, կարգացին վայելուչ
ձառեր տ, Անանեանց, պալ. Կաճկաճ-
կանց և Բուժմանեանց: Կարծես ժողով-
դի ուրախութիւնը կատարեալ էր, մա-
նուսնը, որ ձառերը ընդմիջվում էին
ձայնագրութեան ուսուցիչ ի. ք. ի.
բաղըր երգերով, որ իւր աշակեր-

տաց խմբի հետ միասին արժանացաւ
ամենքի անկեղծ շնորհակալութեան:
—Լաւ կը լինէր, որ յիշեալ քահա-
նային միջոց տային, որ նա իւր եր-
գիչներին ապահովեցնելով կարենար
դպրոցում ուսանող և աւարտող ա-
շակերտներին մի մշտական խումբ
պատրաստել եկեղեցում երգելու:

Ար Թ Ե Լ Խօսքը ես դիտմամբ
եմ ասում, որովհետեւ հանգիստ-
կանների շատ սակաւ մասն էր չըր-
ջում մտքով ճառախօսների աշխար-
հում, որտեղում և ուրախանում,
յուրահասակում և քաջալերվում
նրանց հետ: Միւս մասը վզները սա-
ղի պէս ձգած մտիկ էին տալիս ո՛չ
թէ նրա համար, թէ ինչ կը կար-
գացուի, այլ թէ ո՛վ կը կարգա-
յոյնք ասում էին՝ չի պըծնում, ու-
մանք էլ հէնց եկեղեցուց գնացին
տուն, չը նայելով որ հանդէսը ու-
սումարան էր դիմում: Բարեբաղդա-
բար իզական սեռն էլ մասամբ մաս-
նակեց այդ հանդիսին, բայց սրանց
էլ միայն հանդիսի արտաքին կողմն
էր հետաքրքրել: Լաւ որ դեռ սը-
րանք թէ՛ արք և թէ՛ կանայք եկել
էին համակրել էին, բայց ի՞նչ ա-
սեմ այն հարկաւոր չ'եկողներին,
որոնք շըջում են պարապ այս բարե-
կենդան օրերին ուսնելով ու խմբով
և այսպիսի մեծ և պատուելի տօ-
նին չեն դալիս եկեղեցի: Չորեքշաբ-
թի երկուցեան, հինգշաբթի առա-
ւօտը և ճաշին դիտմամբ Լուսաւորիչ
եկեղեցու մեծ զանգն է խփվում, ու-
րի ահեղ ձայնից ամենախուլ մար-
դուն էլ վեր կը թռչի, ծանուցումն է
լինում եկեղեցուց: Բայց մեր ժողո-
վուրը քնած է:

Ի՞նչ կայ ժամում, ատա, է-
քուց Ղ Ջ Լ Ա Ր-ների մէջնիկա (Ղ Ջ Լ Ա Ր-
ների տօն է), մին լմնով Ղ Ջ Լ Ա Ր-
կայ էլի սաղ Ղ Ջ Լ Ա Ր-ում—ասում է
ժողովուրդը Ղ Ջ Լ Ա Ր-անց տօնի մա-
սին—եւ մէկ երկու վարդան (վար-
դանանց տօնի մասին): Ի՞նչ հարկա-
ւոր տօներ են, որ կնում ես ժամ
տեղերը տիրացուք էլ քիչ կիլին,
լաւ ժամ չի իլի, կայ, ատա, քէ՛՛
անենք, բարեկենդան օրեր է խելք-
ներս կորել է: Այդպէս է մեր ժո-
ղովուրդի հասկացողութիւնը ազգային
տօների մասին, որ օրը շատ տօներ (ի-
մեանինիկ) լինին մարդոց կամ կանանց,
այն օրն էլ շատ մարդ կը լինի եկե-
ղեցում, այն օրն էլ պաշտելի է և
տօնելի, թէկուզ լոկ կրօնական կամ
եկեղեցական լինի այդ տօնը, օր. Զ.
Միտի, նախահարի և այլն: Որով-
հետեւ այդպէս է ժողովուրդի հասկա-
ցողութիւնը և ցանկութիւնը ուստի
խորհուրդ կը տայի ծնողներին, որ
նորածին երեխաների անունը Ղ Ջ Լ Ա Ր-
վան (Ղ Ջ Լ Ա Ր) և վարդան դնեն, որ
ժամանակով շատ տօներ և քէ՛՛ ա-
նելու տեղեր կ'ունենան, ժամ կը
զան և թէ բարեկենդան օրերին Ղ Ջ Լ Ա Ր-
անդերին և վարդաններին մէջն էն ի-
կըն էլ արանքում անց կը կենայ,
խաբըր մէկ կը լինի. հազիր շահի
լաւն է խօ:

Գոցէ ոմանք վերաւորին և պա-
տախանեն թէ ժողովուրդեան պէտք
է հասկացնեն, պէտք է քարոզեն և

թէ այդ քարոզողները իրանք իրանց
գործով արդարանան նախ և առաջ
և այլն: Շատ լաւ. խօ՞ բոլորը գը-
ռեհիկ չեն, չէ՞ որ մենք ունինք քիչ
շատ հասկացողներ, ի՞նչ ասենք ա-
խոր դրանց, որոնք իրանց խանութ-
ներում նստած արշին են չափում,
կշռի քարերի հետ խաղում, կա-
նաչ սեղանի առաջ նստում. չի՞
լինում միթէ մի ժամ այդ բոլորին
դադար տալ. բայց նա արհամար-
հում է իւր ազգային սրբութիւնն
ըլ, անտարբեր է դէպի իւր անցեա-
լը: Միթէ մոտիկ և անցաւոր բանե-
րի համար մի ժամուայ կորուստը ա-
ւելի արժանաւորութիւն ունի ձեզ
համար, քան Աւարայրի 1,036 ան-
մահ և քաջ վկայից անմեղ արեան
թափվելը: Ամբողջ ազգային տօ-
ներից վարդանանց մէկ տօն է մնա-
ցել, մէկ վարդան Մամիկոնեան ենք
ունենել, որ իւր վարդապետ արիւնը
թափելով անմահ անուն ժառանգեց,
իրկեց Հայաստանը և այն ժամանա-
կուայ լուսաւոր աշխարհը զրադաշ-
տական կրօնի ճարակվելուց: Ի՞նչպէս
կարելի է անտարբեր լինել դէպի
այդպիսի է նուիրական տօնը: Փոյթ
չէ, որ ապերախտ Յունաստանը խա-
բեց մեզ և չը ճանաչեց վարդանին,
զոհեա մենք ճանաչեց և ընդու-
նենք, չէ՞ որ նա մերն է և մենք նը-
րանը: Յարգենք նախ մենք մեզի և
ապա պահանջենք այլոց յարգանքը:

Դ. Կ.

Ի Ի Լ Ի Զ Ա Ն

(Թղթակցութիւն «Մեղու Հայաստանի» լրագրի)

Յարգոյ խմբագիր: Ձեր լրագրի
№ 17-ում կարգացինք Ղազարից
գրած ի միջի այլ լուրերի և տե-
ղիս անտառապետ պ. Վէրդիովի վե-
րաբերութեամբ, իբրեւ թէ սրա շը-
նորհիւ Ղազարի անտառները վեր-
ջանում են:

Չարմանում ենք պ. լրատուի այդ-
չափ անհետաւատութեան վերայ, մի-
թէ լոկ խօսքերով անտառները կը
վերջանան, դրանով ի՞նչ է ուղում
հասկացնել պ. լրատուն:

Պ. Վէրդիովը ամենայն բարեխիղճ
կերպով է կատարում իւր պաշտօնը,
և համարեա ամենը երկու անգամ
իւր ստորագրաւորելով շըջում է ի-
րան ազարախների մէջ և հսկում
է կարգերը վերայ, որ ժողովուրդը
խնայողաբար լինի դէպի անտառը:

Չարմանալին այն է, որ եթէ մի
օրեւէ պաշտօնայ, հէնց անտառա-
պետը, օրէնքի համաձայն է վարում
ժողովուրդի հետ, ասում են անյող է,
անտառները վերջանում են, իսկ ե-
թէ ընդհակառակը օրէնքից դուրս
իր գրպանները հարստացնելու մի-
ջոցներ է գործ դնում, ասում
են՝ խիստ է, անխիղճ է. ահա՛ ձեզ,
ընթերցող, այս երկուսից մինն
պիտի համաձայնեք, կամ ժողովուր-
դը հարստահարել և կամ գրպանը
պարստացնել և կամ օրէնքի հա-
մաձայն վարվել և աւելի չը տալ
օրեւէ անբաւականութեան:

Եթէ մի գիւղացի գալիս է ան-
տառապետից քսան կամ աւելի գե-

րանի տոմակ առնելու, եթէ պո-
հանջածը լրիւ կատարվում է, ուրիշ-
ները զրկվում են ամէտիս քշութեան
պատճառով, իսկ եթէ կէսն է կա-
տարվում կամ աւելի քիչ, տրորն-
ջում են և գլմում են այդ տեսակ
սուտ և զգալարտող միջոցներին, որոնք
արգասիք են միայն անձնական կըր-
քերի:

Պ. խմբագիր, խնդրում եմ ճշմար-
տութիւնը վերականգնելու համար,
տեղի տալ այս երկտող գրաւ-
թեան ձեր պատուական լրագրում:
Միւսնոյն ժամանակ խնդրում ենք
միւս խմբագիրներին արտապէլ այս
երկտող:

Յ. Ա.

ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ֆ Ի Ս Ն Ս Ի Ա

Ֆրանսիական պատգամաւորների
ժողովում Ֆրէյպլէ կախկոպութեամբ
հաւաքութեանը հարցմունք արեց
Սօլեման միաբանութիւնից՝ բէնէ-
զիկոնան կրօնաւորների արտաքերտուն
համար, որտեղ մեղադրեց և պաշ-
տօնէութեանը կամայականութեան
մէջ: Ներքին գործերի պաշտօնեան
պատասխանեց, որ կառավարութիւն
նը դրանով օրէնքի պահանջն է
միայն կատարել: Բէնէզիկոնանների
վերադարձը Սօլեմում կառավարու-
թեան դէմ հակառակութեան ցոյց
էր, որը կառավարութիւնը չէր կա-
րող թոյլ տալ: Վերջում պարտը
418 ձայների մեծամասնութեամբ
73 ձայների դէմ, ընդունեց օրախնդ-
րին անդնելու կարգը, որով և իւր
հաւանութիւնը յայտնեց մարտի
դէկրետների գործադրութեանը:

Մարտի դէկրետները վերաբե-
րում են Ֆրանսիայում զանազան կը-
րօնական միաբանութիւնների դէմ
օրէնսդրական խիստ միջոցներով, որով
կառավարութիւնը կարողանում է երկ-
րից արտաքերտուն տեղութեան օրէնք-
ների դէմ գործող կրօնաւորներին:
Այդ դէկրետները իւր ժամանակին
մեծ աղմուկ հանեցին, և այս ան-
գամ միայն պատգամաւորների ժո-
ղովում այդ դէկրետները ստացան ի-
րենց հաստատութիւնը և գրանով Ֆը-
րէյսինէի պաշտօնէութիւնը առայժմ
աւելի հաստատուեցաւ: Ֆրէյսինէի
իւր նախորդ պաշտօնէութիւնից վա-
րած արտաքերտուն քաղաքականութեան
տարբերութիւնը երևում է և նրա-
նում, որ ինչպէս «National» թերթը
հաղորդում է, Ֆրէյսինէն մի հրա-
հանք է ուղարկել Պոլիս Ֆրանսիական
դեսպանատան անունով, որով այն թու-
նիցիները, որոնք բնակվում են թիւրքի-
այում՝ այլ ևս Ֆրանսիական հպատակ
չը պէտք է համարուին: Այս մի մտքի
անհաստատութիւն է ցոյց տալիս ա-
սում է այդ թերթը, որը այժմեան
հանգամանքներում առանձնապէս հե-
տաքրքրելի է: Այս վճռից երևում
է, որ արտաքերտուն գործերի պաշտօնեան
վճռողական կերպով մտնում է հաշ-
տութեան ճանապարհը Գրան վե-

րաբերմամբ:

Թ Ի Ի Բ Ի Ա

Պոլսում մեծամեծ ջանքեր են դրած դնում ներկայումս որ էքս- լանդի իշխանի իւր երկիրը յետ դարձնել կարողանան։ Այն ժամանակից երբ սուլթանը այդ նրան մեր- նակից երբ սուլթանը այդ նրան մեր- ժեց, իշխանի փաշան Նեպոլիտան- մեկ միջոց դրած դրեց Արդու-Համի- զի համբարանական մատուցութիւն- ները խանգարելու և նրան մահմե- ղականներին աջուժը վայր ձգելու։ Խաղաղութեամբ քրտնաբերում և Անգ- լիայում նա մի քանի արաբական և թրքական թերթեր հրատարա- կել տուեց, որոնք գլխաւորապէս անգլիականներին, որ սուլթանը անհաւատ- նակ է, իրեն հաւատարմութիւն իշ- խող, իւր պարտաւորութիւնները կա- տարելու։

Այդ թերթերը մահմեդական եր- կրներում տարածեցին և ի հարկ է շատ քիչաւ տուին սուլթանի նշանա- կութեանը։ Իդուր սեղն էր աշխա- տում սուլթանը յիշեցնելու իշխանի- փաշային նրան արած շատ բարութիւն- ները թէ՛ իւր և թէ՛ իւր նախորդ- ների կողմից։ Իշխանի բոլորովին բա- ցատու էր այդ բարութիւնները։ Եւ չէ- շնորհքներին և բարութիւններին է վերաբերում, որում է իշխանի փա- շան մեծ վեցերին, և այդ բանից տեղեկութիւն է տալիս։

Երբդ քեզից օգնութիւն են խնդրի- զալ, որ իշխանի փաշան Վոսթրի- ափերում Գրան հսկողութեան տակ աւելի պակաս փաշաւոր կարող է լինել քան Նեպոլիտան և այդ պատ- ճառով մտածում են իշխանի վե- րադարձի հրաւերելու։

ՔԱՂԱՔԱՔԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Միջին-Ամերիկայից լծող օնումստաց- ված տեղեկութիւններին նայելով մար- տի 15-ին Սան-Գաբրիելի հասարակա- պետութեան նախագահի կեանքի դէմ դատաւորութեան փորձ է դրած։ Նա- խագահը անվնաս մնաց։

Զարեց հետազոտում են, որ Երբիօշի- ապտամբները մի քանի տներ այդե- ցին։ Ապտամբներին Պէտաչ և Միլի- ստաճարդներին զօրքերը յետ մղեցին մինչև Չլենսօրիայի սահմանը, որոնց իշխանական վարչութիւնները զինված տեղեկութիւններով հաստատարե- ներ Ուելից և Լեդեյից անձնատուր- կան զօրքերին տուի ապրիլի 1-ին ներքոյ։ Հէգեթօվիայի մի քանի տե- ղերում բանտարկութիւններ կան։

Կիսապաշտօնական «Provincial Cor- respondenz» թերթը ուստաց Ապրիլի կայսր Վիլհելմի ծննդեան օրին Գա- շինսոյում առաջարկած կենացի և գեր- մանական կայսրի փառաբանք հետադրի մասին խոսելով նկատում է, որ ապա- բարեկամական շնորհաւորութիւնների փոխանակելը ցոյց է տալիս, որ երկու կայսերական անուններ կապող դաշնակ- ցութիւնը պահպանել է իւր նախկին տիրող անկեղծութեամբ և այդ ի հա- կել էր ճանդարձեցնել այն երկրները, որոնք վերջին ժամանակները վերջնական հասարակական կարծիքը անհիւրընկալ ծանուցումների պատճառով։

«Ուելսի զործակալութեան» թէ՛- րանից հաղորդում են, որ մարտի 17

(29)-ին վերջնականապէս հաստատուած է ուսուցարարական սահմանի դաշնա- գրութիւնը։

Անգլիայի պատգամաւորները ժողովի մարտի 18(30)-ի նախնի ընդհանուր-փա- տարանը մեր օրինակի մտքերը, որով առաջարկում է ժամանակաւորապէս ընտրողական իրաւունքը խել Քոտոնի, Մակաֆիլի և Կենտերբերի քաղաքնե- րից, յաշտի առաջ ունենալով որ այդ տե- ղերում պատգամաւորների ընտրութիւն- ները կաշառքի միջնորդութեամբ են կատարւում։

Վիլհելմից հետադրում են, որ մար- տի 17(29)-ին ժամը 1 1/2-ին մեծ խնամ- վաղովի Ալեքսանդրովիչը իւր ամուս- նու հետ Հալով ուղեւորվեցաւ սիբիրի- հրաժարական տալով Ֆրանց-Խոզի- Կայսրին, որը բարձրատիճան հիւրե- րին մինչև կայսրան ուղեկցեց։

Կայսր Վիլհելմի ծննդեան տօնի առ- թիւ ուստաց Կայսր ուղարկած շնոր- հաւորութեան հետադրում է մեծ խնամ- վաղովի Ալեքսանդրովիչի գտած ըն- դուհեւթիւնը Վիլհելմի արքունի- քում, չը նայելով վերջին ժամանակ- ներումս պատերազմի համար բարձ- րացրած ձայներին, ապացոյց են և դրա- ւական, որ ընդհանուր խաղաղութեանը դեռ ոչինչ չէ սպասում։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՂԱՐԱՔԻՆԻՍԻՅ հաղորդում են. — Մեր տանուտէրը միայն իւր կրքին է ծառայում։ Պ. գաւառապետը վերջին ժամանակներս երկու անգամ այցելել է մեր գիւղը և հրամայել է ամուսնե- րին զիւրը մարդու պահել և փողոցնե- րում լապտերներ դնել (վարդից էլ հէնց պատրաստ են. լապտերները 1878 թ. Թիֆլիզից բերել են տուած, մի քանի օր միայն փառած, և այժմ պա- նրա տանը վայր ընկած)։ Պ. գաւառապետի հրամանը անմիջապէս կատարել է ա- ուստաց ոչինչ անելու, այնպէս որ գի- տի ափին կիտած են էլի տաւարի աղ- րերը բլուրներով, իսկ փողոցները լու- սաւորում են միմիւր ամպերով։

ՍՂԱՆԻՅ հրում են. — Այստեղ կայ մի գաւառական բժիշկ, որը բնակւում է Արախուտը. նա այցելում է և աշա- տեղի հիւանդներին, բայց նրա բացա- կալութեան ժամանակ պատահում է, որ հիւանդի աւերը դիմում են մի- անպէս դաւաքներին և ինքնակոչ մի քա- նի անհատկացող հաքիներին, դուրս է շատերը հիւանդներից դո՛ւ են դնում նրանց զեղատութեան, բայց ով է այս բանի վերայ ուշադրութիւն դարձ- նող. կարծես որ ժամանակ է արդէն մտածելու, ունենալու մի քաղաքային բժիշկ, որը կարող է հարկաւոր ժամին մեծ օգնութիւն հասցնել հիւանդնե- րին։

Մի քանի անմիջական խնդրում են մեզ աղել հետեւալը. — Մշակիլ № 50-ի մէջ զօրք եկաւ մի նամակ Պոլսից Մ. Վ. ստորագրութեամբ։ Այդ թըղ- թակիցը իրեն աղնաւորար անշարտ է պահում, իսկ դրածը ոչ թէ թղթակցու- թիւն է, այլ մի պարտիւլ, մի խոյ- տառակ, սրկալիւն յատուկ դրածը, որը առանց անունը յիշելու չօշտւում է մեր մէջը դրածը և մեզ լաւ յայտնի անմիջական։ Ինչպէս է տեղի «Մշակը» այդ թղթակցութիւնը և ինչպէս անունը չէ յիշում, որ մերք էլ իմանաք թէ որ դրածը է այդ և մեր միտքը յայտնեք այդ մասին։ Շատ լաւ կը լինէր, եթէ այդ անէր։ Եթէ դատին է փախել, մենք

կարծում ենք, որ դատարանի դիմել- ցանկացողը առանց անունը յիշուած լինելու էլ չառ հեշտութեամբ կարող է «Մշակի» խմբագրին դատի հրաւիրել։ Այստեղ բարոյական կէտն է նշանաւոր . . . Մենք սովոր ենք արդէն «Մշա- կում» պօլիթիկայի տեղ ստոր հայհո- հանքների հանդիպելու, բայց այդ պա- րտիւլը արդէն իւր չափը անցրեց։ Ինչպէս արձանագրեւում, հիւանդնե- րում խօսում են, այդ պարտիւլնաւոր Պոլսում խոյտառակում մէկ բժիշկ է, որը մի յայտնի պատճառով մի ժամա- նակից ի վեր չառ հետաքրքում է աշա- տեղի անմիջական և մինչև անգամ փողեր էլ է ուղարկում։ Եւ ում դէմ որ հիմա նա յարձակւում է, ինչպէս ասում են, «Մշակի» խմբագրի երկար տարիների ամենամտօրի ընկերը և բարեկամն է եղել։ Այս դէպքը երկու պարտիւլնա- տին անշարտ է։ «Մշակի» խմբագրի սովորութիւն ունի կրկնելու, որ «Մշա- կի» մէջ ստուած ամեն յօդուածին ինքը պատասխանատու կամ երաշխար չէ։ Յանկալի է խմբագ, թէ այդ պարտի- լը որ տեսակին է պատկանում։ — Խմբագրութիւնս իւր կողմից աւելաց- նում է, որ ոչ մէկ երկրում, ոչ մէկ բարձր կանգնած անձն աղաւ չէ եղել սրկաների յարձակումից։

Լուսմ ենք, որ դատից յետոյ հայ- ոց ապագայ ուսուցչական ժողովի օգ- տին դատախոսելու են պ. պ. Արիստոմ Յովհաննիսեանց, Ա. Երկեանց, Ա. Բա- հաթիւսեանց, Բ. Մ. Մարտիկեանց և Արար- Յովհաննիսեան։ Գաւառապետի ան- ուղարկանքն են. 1) Ընդհանուր ուսուց- չական ժողովների նպատակը և նշանա- կութիւնը, 2) Երբեք ժողովին հայոց մէջ, 3) Ժողովը և նորահայնակութիւ- նը, 4) Երբեք ժողովին հիւանդութիւններ, 5) Համառ օտ պատմական հայկացի Ու- ստառանի հայ մամուլի վերայ, 6) Գե- դարուստական ձայնի դարգացումը զղրոցների և ընտանեաց մէջ, 7) մեծ և փոքր աղբիւրների։

ՂԱՄԱՐԼՈՒՅ հրում են. — Այս մե- ծի պահից օրերում մեր հասարակու- թիւնը զրկուած է ատուածալին բա- նը լուրաց, գէթ տեղական պաշտօն- րից կամ լճամբնայ վարդապետների որոնք արմից մի քանի տարի առաջ զալով և Աստուծոյ քանը քարոզելով ժողովրդայ միութարում էին։ Այս տա- րի այդ պաշտօնը կատարում է վանայ կողմիւրում գտնուած տարի ո. Գ. Լուր- ատում վանքի մի քանիսց, և ահա ինչպէս. այդ քանիսն ունի իրեն հետ երկու մարդ և մի կնիկ, որի վերայ նկարուած է վանքը, նրա ունե- ցած հողերը, ոչխար, տաւար և մի ար- ւար. քանիսն քարոզն սկսելուց ա- ուս՝ կնիկովը լաւալով ասում է — այս սարի ո. Գ. Լուրայ վանքն է, սարի վե- րայ չինած, այս էլ նրա պատկանեալ հողերն են, այս տաւարը և ոչխարը ա- ուսնց հովուի տաւարածի գնում են այս ընդարձակ դաշտում և սարերու- մը արածում, իսկ սքրըրը գուշակութիւն է անում, ուստաւորների և ճանապար- հորդների համար, որոնք զրտի տաւ- կութիւնից զալիս են վանքը և զինե- րում։ Մինչև այս արդիւր չը կանչէ, ոչ մի ճանապարհորդ կամ ուստաւոր իրաւունք չ'ունի ճանապարհ երկու- թէ որ պատահի մէկը ուշադրութիւն չը դարձնէ արդիւր գուշակութեանը և ճանապարհ դնայ, անշարտ որեւէ փո- թորիկ կը պատահի։ Ահա այդպիսի քարոզութիւնում մեր ժողովարար մը- ինքնութեամբ է, որոնք և մի քանի կո- պէկներն էլ զրպանը գնելով զիւրե- դիւր պատում. հրաւիրում ենք մեր հոգեւոր իշխանութեան բարեխախտ

ուշադրութիւնը աշակիւր գաղթակի- ցուցիչ անձանց վերայ։

Նոյն տեղից հրում են. — Երեւանի նահանգի գաւառների գաղթական ժո- ղովրդաց մէջ մի տարբերակ սովորու- թիւն է մտած։ Երբ մէկը իրեն աղային, կործրը կամ որեւէ մերձաւոր աղակա- նին կամենայ հարսանիք անելու, երեք օր և զիւրը շարունակ դափ ու գուռ- նայ պէսք է անել տայ և երեք ան- դամ էլ բոլոր դիւղացոյ հաց տայ, որոնք պատկից յետոյ պարտաւոր են ըստ չափու կարողութեան փող վճարել, որին ասում են ծաղ ք. պէսք է խմա- նալ որ աղային հարսանիքներում 3—4 կարատ գինի է խմելու, մի կարատա- չափ կամ աւելի օղի, չը հաշուելով միւս պատրաստութեանց մանրամաս- նութիւնը, այն է մի ամբողջ կըր, հաց, իւր, բլին, պանիր, կայն կայն, բայց այդ և ընտանեկան նեղութիւնը, Հաջի-Բարայ անունով մի պարսիկ ըլ- զալով այդ ամեն նեղութիւնները և չուայլութեան վնասը՝ մանաւանդ ըն- տանեկան չարարանքները, անցալ օ- րերում իրեն որդու հարսանիքը կա- տարեց հետեւալ կերպով. բարի օրի- նակ տալով իրեն դրացի հայերին և պարսիկներին։ Առաջին անգամը կան- չում է 30 հոգի այդ մարդիկ, որոնք հաց ուտելից միջոց՝ դնում են իրենց տները. հետեւալ օրը՝ առանց դափ ու գուռնայի հարսը տուն է բերում, նոյն- չափ կին մարդիկաց հացի հրաւիրելից յետոյ առանց ծաղք տալու՝ հար- տանեաց հանդէսը վերջացում. այդ պարսիկ հաջի-Բարայն բուական խե- լացի և կարողութեան տէր անձը վե- նելով կանխապէս մտածում է — եթէ ե- նս 200 ո. ծախս պէսք է անել 50 ո. ծաղք տալու՝ լաւն այն է արդարի գումարով ուղած մարդկանց հրաւի- րում և սքրի նեղութիւն չը տամ. աղ- պէս էլ իրաւունք է թէ իրեն աղային և թէ մերոնց հետու մնալ այդ նախ- նական աննպատակ չուայլութիւններից։ Ի՜նչ բանի են մեր հոգեւոր առաջնորդ- ները, որ չեն աշխատում իրենց ժո- ղովրդին հասկանալ այդ չուայլու- թեան վնասակարութիւնը և ընտանե- կան քաշած նեղութիւնը, որոնք տար- ու պող անելով է որ ենթարկւում են ծանր հիւանդութեան, և շատերն էլ մահում։

Աստացանք Առաջնապետական թերթի հանդիսի 1881 թ. օգոստոսի ամսուայ համարը։ Երեւի արաքաղապ մեքենայով է տպւում թերթը։ Կարգալիս ստա- վելի կերպով աչք են ընկնում ուղ- ղարական խոշոր և ապագրական ար- խաղները, նոյնպէս և անմիջ դար- ձաւորները. կարծես խմբագրի պ. Լ. Տիգրանեանցը փառաւորջ է հայերէն լեզուի կողմից։ Անխառ խօսած չը լինելու համար առաջ բերեք շատ շա- տերից միայն մի քանի ուղղութեան փախուցում։ Լ. Տ. ստորագրած առաջ- նորդողի մէջ, որ այս միտքն է դար- ղացում, թէ ամեն ուսանելի գիտու- թիւններից և գրեւ-կարգալուց առաջ- ջապահութիւնը բարձր է (արդե՞ք), հետեւալ անմիջական փախուցում կան — «ճարտարեցում», «տիպարակցի», հան- կարծ, հիմար» — 4 տառն է դրուած փո- խանակ չ ասուի. այս սխալները կրկն- վում են և միւս յօդուածների մէջ, բա- ցի թժ. Յովհաննիսեանի յօդուածից, օրինակ՝ «ճարտարութիւն», հանկար- ձակի, հատալացի, հոյակ, հետաձը- դիւ, հեղափոխութիւն»։ չը մոտանալ տեղ, որ այս սխալները երկուսն են մի աշակիսի տեղում հրատարակող թերթի մէջ, Երեւանում, ուր հիւս- թարքերութիւնը որոշ կարելի է խմաւալ մի երեսնացու խօսած ժամանակը, այն-

քան որոշ են հնչում հ և կակուղ յա- ուերը։ Առաջ գնանք. առաջնորդից սկսած մինչև վերջը — մարդիկ բառը 4 տառով է դրուած, որ չառ և չառ սխալ է, նոյնպէս և պոսկիւ բառի մէջ 4 տառն է դրած հաշուենք իւրաքան- չիւրը գոնէ քան անգամ այսպէս է տպուած։ Առնենք է և է տառերի ար- խալ գործածութիւնը. երեք բառը դը- րուած է այսպէս — եր էք (գոնէ երեք տեղ այսպէս տեսանք), 2 օրէնք դրուած է՝ օր ենք (մի թէ երկու տեղ է գործ- ածուած, երեք քաղաքաւորութեան համար), կերպիւ բառը դրուած է՝ կ է բ- պիւ, գէպք դրուած է՝ դ և պք (մի երկու տեղ քաղաքութիւն է արած, երեք իրեն չորսք), վերջ բառը դը- րուած է վ և քք։ Կարծում ենք տաղա- կալի է այս սխալների թուելը։ Մենք առաջմ թ ո գ ն ու մ ենք միւս անթիւ սխալները մինչև այն ժամանակ, երբ Առաջնապետական թերթի խմբագ- րութիւնը կը բարեհաճի այդ։

Լեզուի ձևի հետ ծանօթացնելու համար մի քանի բան միայն կը յիշենք. առաջ- նորդողից — « . . . իսկ բժիշկը չէր կա- րող տալ այդպէս (այդպիսի) խօ(ո)սու- մունք»։ Խառն լուրերից հանում ենք հետեւալ կտորը հէնց այնպէս, ինչ- պէս որ տպուած է. — «Գրի Լ ո գ Լ ա ճ Կ ո ն (ժիշկ)»։ Երբեք մի Զէֆիլ- դում արեցին հետաքրքիր փորձեր ար- խառնութեամբ նոր հնարած փրկարար գործիքով։ Այս գործիքը կայացած է երկու տակ չը ծծող և ամուր ձօթից, որ կարած է բաճկնի ձևի։ Եթէ հաք- նիւ այդ բաճկնի և ընկնել գէտը կամ ծովը, ջուրը մանում է բաճկնի ներ- քին մասը ու ներգործում է երկու փաշի վրա, որոնք գտնւում են երկու տակ ձօթի արանքներում, այն է վի- նէթիւրը ու սօսան. . . և կայն։ — Այս լեզուն է, այս պիտի կարգայ հայ մար- դը. այն է աշխարհիկ ոճը, որ խմբագ- րութիւնը անհրաժեշտ է համարում տակ իւր յայտարարութեան մէջ — «Առաջնապետական յօդուածներ աշ- խարհիկ ոճով»։ Նայեցեք բառերի դոր- ձածութեանը, նայեցեք բառերի դա- ստաւորութեանը, նախադասութեան ձե- վին, ուղղադրական սխալներին — արդե՞ք սրա մէջ հայոց լեզուի նշուլ կան, իսկ հասկանալու համար թարգմանե- ցեք ուսուրէն այդ կտորը բառա- բառ և կը հասկանաք։ Վերջացնելով մեր նկատողութիւնը մենք խորհող կը տանք մեծ. . . Լ. Տիգրանեանցին պահպանել և լեզուի առաջնութիւնը. դրա համար պէտք է կամ ինքը հայե- րէն ու օրի և կամ ամառային մէջ տըղ- ուելի յօդուածները, թէ պ. խմբագ- րի և թէ ուրիշների գրածները, յանձ- նէ մի ուրիշ հայապէս մարդու սրբագ- րելու, որովհետեւ ինչպէս տեսնում է պ. խմբագրի, առանց կարգալ-գրել խմանալու (հակառակ իւր քարոզած գաղափարին) միայն առաջնապետա- կան զիտութեամբ անկարելի է մի հայ ամառային հրատարակել։

«Եւֆր. Օնե. Բ.» հաղորդում է, որ հրաւիրուած է ուսուցչական և գեր- մանական կայսրի փառաբանք հետադրի մասին խոսելով նկատում է, որ ապա- բարեկամական շնորհաւորութիւնների փոխանակելը ցոյց է տալիս, որ երկու կայսերական անուններ կապող դաշնակ- ցութիւնը պահպանել է իւր նախկին տիրող անկեղծութեամբ և այդ ի հա- կել էր ճանդարձեցնել այն երկրները, որոնք վերջին ժամանակները վերջնական հասարակական կարծիքը անհիւրընկալ ծանուցումների պատճառով։
